

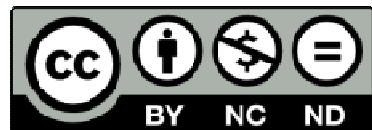
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

Γραμματισμός

Ενότητα 8: Πολυγραμματισμοί

Γαλαντόμος Ιωάννης

Τμήμα Μεσογειακών Σπουδών

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Πολυγραμματισμοί

Διάλεξη 8

Θεωρητικό πλαίσιο

- Η οικονομική και κοινωνική πραγματικότητα που έχει διαμορφωθεί τα τελευταία χρόνια έχει δημιουργήσει ένα εξαιρετικά σύνθετο περιβάλλον, το οποίο δημιουργεί μια συνεχώς αυξανόμενη πίεση για διαρκή απόκτηση νέων δεξιοτήτων και επικαιροποίηση αντίστοιχων υπαρχουσών.

- Σε αυτό το πλαίσιο έγινε κατανοητό ότι η Παιδαγωγική του Γραμματισμού δεν ήταν επαρκής και πλήρης ώστε να δώσει στους μαθητές/πολίτες εκείνα τα εφόδια, τα οποία θα τους ήταν απαραίτητα για να προσεγγίσουν την ανθρώπινη επικοινωνία και τις ποικίλες εκφάνσεις που αυτή απέκτησε με αποτελεσματικότητα.
- Η Παιδαγωγική του Γραμματισμού έπρεπε να συμπληρωθεί ώστε να καταστεί δυνατή η προσέγγιση του σύγχρονου κοινωνικοπολιτισμικού περιβάλλοντος και των διαφόρων λόγων που εμφανίζονται σε αυτό.
- Το νέο πλαίσιο που δημιουργήθηκε ονομάζεται **πολυγραμματισμοί** (multiliteracies) (Χατζησαββίδης, 2005).

- Ο συγκεκριμένος όρος δημιουργήθηκε τον Σεπτέμβριο του 1994 από μια ομάδα δέκα ερευνητών, οι οποίοι σε συνάντησή τους στο Νέο Λονδίνο του New Hampshire της Αυστραλίας, εξέφρασαν τον προβληματισμό τους για τις μελλοντικές κατευθύνσεις στον τομέα της ανάπτυξης και της προώθησης του γραμματισμού.
- Η ομάδα αυτή ονομάστηκε **New London Group** και δημοσίευσε το πρώτο της κείμενο το 1996 (Χατζησαββίδης, 2005).

- Οι πολυγραμματισμοί συνιστούν διεύρυνση της ΣΛΓ στην εξέταση του τρόπου επικοινωνίας μέσα από την αξιοποίηση ποικίλων πολυτροπικών προσεγγίσεων.
- Βάση των πολυγραμματισμών αποτελεί η θέση ότι αφενός υφίστανται διαφορές γλώσσας, λόγου και επιπέδων λόγου και αφετέρου ότι αυτές οι διαφορές είναι δείκτες των διαφορών ανάμεσα στους ποικίλους κόσμους (Τεντολούρης & Χατζησαββίδης, 2014).

- **Στο μανιφέστο των Πολυγραμματισμών υποστηρίζεται ότι:**

«όπως ακριβώς υπάρχουν πολλαπλά στρώματα στην ταυτότητα του καθενός, έτσι υπάρχουν και πολλαπλοί λόγοι περί ταυτότητας και πολλαπλοί λόγοι περί αναγνώρισης που πρέπει να γίνουν αντικείμενο διαπραγμάτευσης. Πρέπει να διαθέτουμε ικανότητα στη διαπραγμάτευση αυτών των πολλών κόσμων ζωής-των πολλών κόσμων ζωής μέσα στους οποίους κατοικεί ο καθένας μας και τους συναντούμε στην καθημερινότητά μας» (Kalantzis & Cope, 1999: 686)

Πολυγραμματισμοί και παιδαγωγική του γραμματισμού

Η παιδαγωγική των πολυγραμματισμών προτείνει διδακτικές διαδικασίες που στοχεύουν:

- στον γλωσσικό πλουραλισμό
- στη διεύρυνση των πνευματικών οριζόντων των μαθητών
- στην καλλιέργεια δεξιοτήτων ώστε να καταστεί εφικτή η αξιοποίηση όλων των πηγών πληροφοριών (Χατζησαββίδης, 2005).

- Σε αυτό το πλαίσιο η παιδαγωγική των πολυγραμματισμών δεν αναιρεί ούτε αντιτίθεται σε κάποια από τις βασικές αρχές της παιδαγωγική τους γραμματισμού, αλλά τις συμπληρώνει και τις εμπλουτίζει προκειμένου οι μαθητές να εξοικειωθούν με τις καθημερινές πρακτικές παραγωγής νοήματος (Χατζησαββίδης, 2005).

Υπό αυτό πρίσμα, οι συμπληρωματικές αρχές στο πλαίσιο των οποίων υλοποιούνται οι πολυγραμματισμοί είναι οι ακόλουθες:

- η προσέγγιση των ποικίλων κειμενικών ειδών ως πολυτροπικών, πολυεπίπεδων και πολύσημων σημειωτικών προϊόντων
- ο στόχος της διδακτικής διαδικασίας είναι η απόκτηση δεξιοτήτων εκ μέρους των μαθητών που θα τους επιτρέψουν να ζήσουν με επάρκεια και αποτελεσματικότητα σε ένα σύνθετο επικοινωνιακά περιβάλλον
- αποδίδεται ιδιαίτερη έμφαση στα κοινωνικά βιώματα των μαθητών ώστε να καταστεί ποιο πλήρης η κατασκευή του νοήματος (Χατζησαββίδης, 2005).

- Σύμφωνα με τους Kress & Van Leeuwen (1996) η κατανόηση ενός κειμένου, στο πλαίσιο της ανάπτυξης πρακτικών πολυγραμματισμών, συνδέεται με την αποκωδικοποίηση τόσο λεκτικών όσο και οπτικών μηνυμάτων.

- Παρόμοια, οι Kalantzis & Cope (2001) θεωρούν ότι η έννοια των πολυγραμμatisμών αφορά στην τριβή των μαθητών/τριών με κειμενικά είδη και είδη λόγου από ένα ευρύ φάσμα μέσων και πολιτισμικών πηγών.

- Τα μέσα αυτά και οι πηγές είναι απαραίτητο να αξιοποιηθούν εξαιτίας της γλωσσικής και πολιτισμικής ποικιλομορφίας του σύγχρονου κόσμου και της ύπαρξης πολλαπλών τεχνικών μετάδοσης μηνυμάτων, όπως νευματικές, ηχητικές, οπτικές και χωρικές.

Βασικές παραδοχές πολυγραμματισμών

Οι πολυγραμματισμοί βασίζονται σε μια σειρά βασικών παραδοχών αναφορικά με τις δυνατότητες, τη μεθοδολογία και τη στοχοθεσία της γλωσσικής εκπαίδευσης στον 21ο αιώνα. Αυτές είναι οι ακόλουθες:

1	η σύγχρονη εκπαιδευτική επιστήμη θα πρέπει να αποδεχτεί και να αξιοποιήσει το γλωσσικό και πολιτισμικό υπόβαθρο των μαθητών
2	η εκπαιδευτική διαδικασία θα πρέπει να είναι αφενός δομημένη, σαφής, με αρχές και κανόνες και
3	αφετέρου να εξοικειώνει τους μαθητές με πραγματικές επικοινωνιακές συνθήκες με τη χρήση ποικίλων μέσων

4

η εκπαιδευτική διαδικασία θα πρέπει να εξοικειώνει τους μαθητές με την πολιτισμική διάσταση των καθημερινών πρακτικών κατασκευής και μετάδοσης επικοινωνιακών μηνυμάτων

5

η εκπαιδευτική διαδικασία θα πρέπει να παρέχει στους μαθητές τα κατάλληλα μέσα για την κατασκευή, διαμόρφωση και συνεχή διαπραγμάτευση νέων ταυτοτήτων, κοινωνικών και εν γένει διαπροσωπικών σχέσεων και νέων μορφών παραγωγικής εργασίας (Kalantzis & Cope, 2001).

Η γλωσσική διδασκαλία στο πλαίσιο των πολυγραμματισμών

- Λαμβάνοντας υπόψη την προαναφερθείσα προβληματική, αλλά και την πολυπλοκότητα του σύγχρονου κόσμου σε συνδυασμό με την ολοένα και περισσότερη χρήση των νέων τεχνολογιών, καθίσταται σαφές ότι η διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος οφείλει να υιοθετήσει πιο ευέλικτες πρακτικές και τεχνικές έτσι ώστε να αναπτύξει την επικοινωνιακή ικανότητα των μαθητών μέσω της συσχέτισης κειμενικών ειδών και αυθεντικών/σύγχρονων επικοινωνιακών περιστάσεων.

- Βασική έννοια στο πλαίσιο των πολυγραμματισμών είναι το **Σχέδιο** (Design), το οποίο συνιστά μια δημιουργική και δυναμική διαδικασία υπό την έννοια ότι απαιτεί την ενεργή και αποφασιστική συμμετοχή των διδασκομένων προκειμένου να επιτευχθεί η δημιουργία ενός πολυτροπικού κειμένου.

Η έννοια του Σχεδίου περιλαμβάνει τρεις διακριτές όψεις.

Αυτές είναι οι ακόλουθες:

Το σχέδιο περιλαμβάνει...

...το σχεδιασμένο

...τον σχεδιασμό

...τον ανασχεδιασμό

- το **Σχεδιασμένο**: το σύνολο των διαθέσιμων πηγών, ο συνδυασμός των οποίων παράγει νόημα
- **Σχεδιασμός**: αξιοποίηση των διαθέσιμων πηγών με νεωτερικό και ευέλικτο τρόπο έτσι ώστε ο μετασχηματισμός αυτός να ανταποκρίνεται σε κάποια αυθεντική επικοινωνιακή περίσταση. Στο σημείο αυτό είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι ο μετασχηματισμός των διαθέσιμων πηγών δεν σημαίνει επανάληψη του Σχεδιασμένου
- **Ανασχεδιασμένο**: το τελικό προϊόν του σχεδιασμού, το οποίο δεν αποτελεί απλή αντιγραφή του Σχεδιασμένου, αλλά συνιστά ένα υβριδικό, διακειμενικό και διαπολιτισμικό κειμενικό νόημα (Kalantzis & Cope, 2001· Χατζησαββίδης, 2003).

...το σχέδιο υλοποιείται μέσω της...

...τοποθετημένης πρακτικής

...ανοικτής διδασκαλίας

...κριτικής πλαισίωσης

...μετασχηματισμένης πρακτικής

- **Τοποθετημένη πρακτική:** αξιοποίηση της γλωσσικής εμπειρίας των μαθητών/τριών και των κειμενικών ειδών που εντάσσονται στο οικογενειακό και ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον τους
- **Ανοικτή διδασκαλία:** ερμηνεία εκ μέρους του διδάσκοντα και κατανόηση εκ μέρους των διδασκομένων του τρόπου με τον οποίο διαφορετικά γλωσσικά μέσα και πολιτισμικά περιβάλλοντα συμβάλλουν στη δόμηση και στην κατανόηση ενός κειμένου

- **Κριτική πλαισίωση:** κριτική αντιμετώπιση εκ μέρους των διδασκομένων ενός κειμένου και απόπειρα ερμηνείας του κοινωνικού και πολιτισμικού πλαισίου ενός κειμενικού είδους
- **Μετασχηματισμένη πρακτική:** μεταφορά των τεχνικών διαμόρφωσης ενός κειμένου σε άλλα κοινωνικά και πολιτισμικά περιβάλλοντα (Αρχάκης, 2005).

Παράδειγμα διδασκαλίας

- Τοποθετημένη πρακτική: οι διδάσκοντες και οι διδασκόμενοι φέρνουν στη σχολική τάξη πολυτροπικά κείμενα (π.χ. άρθρα εφημερίδων, βιβλία ή περιοδικά)

- **Ανοικτή διδασκαλία**: επιλογή ορισμένων κειμένων, απόκρυψη του γραπτού λόγου και απόπειρα ερμηνείας εκ μέρους των διδασκομένων των μηνυμάτων που λανθάνουν των εικονιστικών πηγών του κειμένου. Στη συνέχεια αποκαλύπτεται ο γραπτός λόγος, παρέχονται πληροφορίες για τη γλωσσική μορφή του γραπτού λόγου, ενώ επιχειρείται η διερεύνηση των επικοινωνιακών λειτουργιών που επιτελούνται μέσω του γραπτού λόγου και των εικόνων χωριστά. Τέλος, αναλύονται οι επικοινωνιακές λειτουργίες που προκύπτουν από το συνδυασμό τόσο της γραπτής γλώσσας όσο και των εικονιστικών στοιχείων.

- **Κριτική πλαισίωση**: ανάλυση της λειτουργίας των πολυτροπικών κειμένων και αναζήτηση της σχέσης αυτού του είδους των κειμένων με την περιβάλλουσα πραγματικότητα και τη σύγχρονη τεχνολογία. Παράλληλα, ενθαρρύνεται η διατύπωση διαφορετικών απόψεων και αναζητώνται πιθανά στερεότυπα, στάσεις και αντιλήψεις.

- **Μετασχηματισμένη πρακτική:** οι διδασκόμενοι χωρίζονται σε ομάδες και αναλαμβάνουν να παραγάγουν ένα πολυτροπικό κείμενο, το οποίο θα βασίζεται σε όσα συζητήθηκαν κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας. Τα κείμενα που θα παραχθούν θα χρησιμοποιηθούν σε μια πραγματική επικοινωνιακή περίπτωση (π.χ. δημιουργία πρόσκλησης για μια σχολική εκδήλωση) (Χατζησαββίδης, 2003).

Βιβλιογραφία

- Αρχάκης, Α. (2005). *Γλωσσική Διδασκαλία και Σύσταση των Κειμένων*. Αθήνα: Πατάκης.
- Kalantzis, M., & Core, B. (1999). Πολυγραμματισμοί. Στο Α.-Φ. Χριστίδης (Επιμ.), *Ισχυρές και ασθενείς γλώσσες στην Ευρωπαϊκή Ένωση: όψεις του γλωσσικού ηγεμονισμού* (σελ. 680-695). Θεσσαλονίκη: ΚΕΓ
- Kalantzis, M., & Core, B. (2001). Πολυγραμματισμοί (ελλ. μετάφραση: Γεωργίου, Ν.). Στο Α.-Φ. Χριστίδης (Επιμ.), *Εγκυκλοπαιδικός Οδηγός για τη Γλώσσα* (σελ. 214-216). Θεσσαλονίκη: ΚΕΓ.
- Kress, G., & Van Leeuwen, T. (1996). *Reading Images. The Grammar of Visual Design*. London & New York: Routledge.
- Τεντολούρης, Φ., & Χατζησαββίδης, Σ. (2014). *Διδασκαλία της γλώσσας. Ιστορία, Επιστημολογία, Αναστοχαστικότητα*. Αθήνα: Νεφέλη.
- Χατζησαββίδης, Σ. (2003). Η διδασκαλία της Ελληνικής Γλώσσας στο πλαίσιο των πολυγραμματισμών (Προετοιμασία του κοινωνικού μέλλοντος των μαθητών). *Φιλολογος*, 113, 405-414.
- Χατζησαββίδης, Σ. (2005). Από την παιδαγωγική του γραμματισμού στους πολυγραμματισμούς: νέες τάσεις, διαστάσεις και προοπτικές στη διδασκαλία της γλώσσας. Στο Κ. Μπαλάσκας & Κ. Αγγελάκος (Επιμ.), *Γλώσσα και Λογοτεχνία στην πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση* (σελ. 35-52). Αθήνα: Μεταίχμιο.